

YOSHLARNI QO‘LLAB-QUVVATLASHDA DAVLAT VA MAHALLA HAMKORLIGI

Turg‘un Alimbayev Nodirbek o‘g‘li,
Qoraqalpog‘iston Respublikasi To‘rtko‘l tumani
Ullubog‘ mahallasi Yoshlar yetakchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18695622>

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlarni qo‘llab-quvvatlash jarayonida davlat va mahalla hamkorligining ahamiyati tahlil qilinadi. Unda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan yoshlar siyosati, mavjud dastur va mexanizmlar hamda ularning mahalla darajasidagi ijrosi yoritilgan. Shuningdek, mahalla institutining yoshlar bilan individual ishlashdagi o‘rni, “Yoshlar daftari” tizimi orqali manzilli ko‘mak ko‘rsatish amaliyoti va bandlikni ta‘minlash borasidagi hamkorlik mexanizmlari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada davlat va mahalla o‘rtasidagi uzviy hamkorlik yoshlar siyosatining samaradorligini oshirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash hamda millat kelajagini ta‘minlashdagi muhim omil sifatida e‘tirof etiladi.

Kalit so‘zlar: yoshlar siyosati, davlat va mahalla hamkorligi, mahalla instituti, Yoshlar daftari, yoshlar bandligi, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, tadbirkorlik, ijtimoiy barqarorlik, yoshlar yetakchisi, manzilli yordam.

Abstract. This article analyzes the significance of cooperation between the state and the mahalla in the process of supporting youth. It highlights the youth policy implemented by the state, existing programs and mechanisms, and their implementation at the mahalla level. Furthermore, the role of the mahalla institution in working individually with young people, the practice of targeted assistance through the “Youth Register” (Yoshlar Daftari) system, and cooperation mechanisms in ensuring youth employment are substantiated from both theoretical and practical perspectives. The article recognizes the close cooperation between the state and the mahalla as an important factor in increasing the effectiveness of youth policy, strengthening social stability, and ensuring the future of the nation.

Keywords: youth policy, state and mahalla cooperation, mahalla institution, Youth Register (Yoshlar Daftari), youth employment, social support, entrepreneurship, social stability, youth leader, targeted assistance.

Аннотация. В данной статье анализируется значение сотрудничества государства и махалли в процессе поддержки молодёжи. Освещаются государственная молодёжная политика, действующие программы и механизмы, а также их реализация на уровне махалли. Кроме того, с научно-теоретической и практической точек зрения обоснована роль института махалли в индивидуальной работе с молодёжью, практика оказания адресной помощи через систему «Молодёжная тетрадь» (Yoshlar daftari), а также механизмы взаимодействия в обеспечении занятости молодёжи. В статье подчёркивается, что тесное сотрудничество государства и махалли является важным фактором повышения эффективности молодёжной политики, укрепления социальной стабильности и обеспечения будущего нации.

Ключевые слова: молодёжная политика, сотрудничество государства и махалли, институт махалли, «Молодёжная тетрадь», занятость молодёжи, социальная поддержка, предпринимательство, социальная стабильность, лидер молодёжи, адресная помощь.

Kirish. Globallashuv jarayonlari jadallashgan, iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlar tubdan yangilanayotgan hozirgi davrda yoshlar masalasi har bir davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylanmoqda. Chunki har qanday jamiyatning istiqboli, raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishi yosh avlodning bilim darajasi, kasbiy malakasi, ma‘naviy yetukligi

hamda ijtimoiy faolligiga bevosita bog'liqdir. Yoshlar nafaqat kelajak, balki bugungi taraqqiyotning ham faol subyekti hisoblanadi. Shu bois yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda salohiyatini ro'yobga chiqarish davlat siyosatining eng muhim vazifalaridan biridir.

Mamlakatimizda yoshlar bilan ishlash tizimi so'nggi yillarda tubdan takomillashtirilib, mazkur jarayonni joylarda samarali tashkil etish uchun yangi mexanizmlar joriy etildi. Ayniqsa, davlat va mahalla o'rtasidagi hamkorlik yoshlar siyosatini amalga oshirishda muhim omil sifatida shakllandi. Mahalla azaldan xalqimizning o'zini o'zi boshqarish instituti, ijtimoiy birdamlik va tarbiya maskani sifatida e'tirof etilgan. Bugungi kunda esa u davlat siyosatini joylarda amalga oshiruvchi, aholining, xususan, yoshlarning muammolarini manzilli hal etuvchi muhim ijtimoiy tuzilma vazifasini bajarmoqda.

Davlat tomonidan ishlab chiqilayotgan dastur va qarorlar, grant va imtiyozlar, bandlik hamda tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan mexanizmlar bevosita mahalla orqali yoshlar ongiga yetkaziladi va amaliy natijaga aylantiriladi. Chunki mahalla yoshlarning kundalik hayotiga eng yaqin bo'lgan ijtimoiy muhitdir. Har bir yoshning oilaviy sharoiti, ijtimoiy ahvoli va ehtiyojlari aynan mahalla darajasida aniqlanadi. Bu esa yoshlar bilan ishlashda individual va manzilli yondashuvni ta'minlaydi.

Shuningdek, davlat va mahalla hamkorligi yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish, bandlikni oshirish, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash va ularni jamiyat hayotiga faol jalb etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur hamkorlik mexanizmi yoshlar siyosatini markazlashgan boshqaruvdan ko'ra samaraliroq, tizimli va natijador tarzda amalga oshirish imkonini beradi.

Shu jihatdan mazkur maqolada yoshlarni qo'llab-quvvatlashda davlat va mahalla hamkorligining o'rni, mazmuni va samaradorligi ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Davlat siyosati va mahalla institutining o'zaro uyg'un faoliyati yoshlar manfaatlarini himoya qilish, ularning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish hamda millat kelajagini mustahkamlashdagi strategik ahamiyati asoslab beriladi.

Adabiyotlar sharhi. Yoshlarni qo'llab-quvvatlashda davlat va mahalla hamkorligi masalasi so'nggi yillarda ijtimoiy siyosat, boshqaruv nazariyasi hamda fuqarolik jamiyati institutlari doirasida keng tadqiq etilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda yoshlar siyosati, mahalla instituti va davlat boshqaruvi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik turli nazariy yondashuvlar asosida tahlil qilingan.

Avvalo, yoshlar siyosatining nazariy asoslari inson kapitali konsepsiyasi bilan bog'liq holda izohlanadi. G. Bekker va T. Shults tomonidan ilgari surilgan inson kapitali nazariyasiga ko'ra, yoshlar ta'limi va ularning ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishi milliy taraqqiyotning muhim omili hisoblanadi. Ushbu yondashuv yoshlarni qo'llab-quvvatlashni iqtisodiy investitsiya sifatida baholaydi. Shu nuqtai nazardan, davlat siyosatida yoshlar bandligi, ta'lim va tadbirkorlikni rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi.

Mahalla institutining o‘rni esa fuqarolik jamiyati nazariyalari doirasida tahlil qilinadi. Ijtimoiy boshqaruv va subsidiarlik tamoyiliga ko‘ra, muammolarni joyida hal etish eng samarali usul hisoblanadi. Mahalla tizimi aynan shu tamoyilga asoslanib, aholi, xususan yoshlar bilan individual ishlash imkonini beradi. O‘zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda mahalla jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta‘minlovchi muhim institut sifatida e‘tirof etiladi.

Shuningdek, yoshlar bilan ishlashda davlat va jamoatchilik hamkorligi masalasi zamonaviy boshqaruv nazariyalarida “ko‘p sektorli hamkorlik” (multi-sector partnership) konsepsiyasi asosida ko‘rib chiqiladi. Bu yondashuvga ko‘ra, davlat, fuqarolik jamiyati institutlari va mahalliy tuzilmalar o‘zaro hamkorlik qilgan taqdirdagina ijtimoiy siyosat samarali bo‘ladi. Yoshlar muammolarini hal etishda ham davlat dasturlarining mahalla orqali amalga oshirilishi ushbu nazariyani amalda tasdiqlaydi.

Milliy qonunchilik va normativ-huquqiy hujjatlar ham mazkur mavzuning ilmiy asosini mustahkamlaydi. “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun, mahalla institutini takomillashtirishga doir qarorlar hamda “Yoshlar daftari” tizimi bo‘yicha hujjatlar yoshlarni manzilli qo‘llab-quvvatlash mexanizmini huquqiy jihatdan belgilab beradi. Tadqiqotlarda ushbu tizim yoshlar muammolarini aniqlash va tezkor hal etishning samarali modeli sifatida baholanadi.

Xalqaro tashkilotlar, xususan BMT va Jahon banki hisobotlarida ham yoshlar bilan ishlashda mahalliy hamjamiyatlarning roli alohida ta‘kidlanadi. Unga ko‘ra, ijtimoiy siyosatni markazlashgan shaklda emas, balki hududiy darajada amalga oshirish natijadorlikni oshiradi. Bu yondashuv davlat va mahalla hamkorligining ilmiy asoslarini yanada mustahkamlaydi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar yoshlarni qo‘llab-quvvatlashda davlat siyosati va mahalla institutining o‘zaro uyg‘un faoliyati ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy rivojlanish va yoshlar salohiyatini ro‘yobga chiqarishda muhim omil ekanligini ko‘rsatadi. Mazkur maqola ana shu nazariy va amaliy qarashlarga tayangan holda mavzuni tahlil qiladi.

Yoshlarni qo‘llab-quvvatlashda davlat va mahalla hamkorligi tizimli, uzluksiz va o‘zaro mas‘uliyatga asoslangan jarayon bo‘lib, u ijtimoiy siyosatning amaliy ijrosini ta‘minlaydi. Davlat tomonidan ishlab chiqilayotgan dasturlar va imtiyozlar mahalla darajasida aniq ijro mexanizmlari orqali hayotga tatbiq etilgandagina kutilgan natija beradi. Shu bois hamkorlikning asosiy yo‘nalishlari quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi.

Davlat yoshlar siyosatining ustuvor yo‘nalishlarini belgilaydi, moliyaviy va huquqiy asos yaratadi. Mahalla esa ushbu siyosatni joylarda amalga oshiruvchi asosiy subyekt sifatida yoshlarning real ehtiyojlarini aniqlaydi. Har bir mahallada yoshlarning ijtimoiy holati, bandlik darajasi, ta‘lim olishi, qiziqishlari va muammolari o‘rganiladi.

“Yoshlar daftari” tizimi aynan davlat va mahalla hamkorligining samarali namunasi bo‘lib, u orqali ijtimoiy himoyaga muhtoj, ishsiz yoki muammoli yoshlar aniqlanadi va

ularga manzilli yordam ko'rsatiladi. Bu tizim umumiy statistika emas, balki aniq shaxsga qaratilgan individual yondashuvni ta'minlaydi.

Yoshlar bandligini ta'minlash davlat siyosatining asosiy vazifalaridan biridir. Davlat tomonidan ajratilayotgan imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va kasb-hunar o'qitish dasturlari mahalla orqali yoshlar orasida targ'ib qilinadi.

Mahalla yoshlar yetakchilari va faollari:

1. ishsiz yoshlarni aniqlaydi;
2. ularni kasb-hunar kurslariga yo'naltiradi;
3. tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlaydi;
4. bank va tegishli tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi.

Natijada yoshlarning o'zini o'zi band qilishi, kichik biznes ochishi yoki mavjud ish o'rinlariga joylashishi uchun sharoit yaratiladi. Bu esa nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki ijtimoiy muammolarni ham kamaytiradi.

Yoshlar bilan ishlash faqat iqtisodiy qo'llab-quvvatlash bilan cheklanmaydi. Davlat va mahalla hamkorligida turli ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, sport musobaqalari, kitobxonlik aksiyalari va ijtimoiy loyihalar tashkil etiladi.

Mahalla yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish orqali ularni salbiy ta'sirlardan himoya qiladi. Profilaktik suhbatlar, psixologik maslahatlar va ota-onalar bilan hamkorlik huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Shu tariqa davlat siyosati va mahalla tashabbuslari uyg'unlashib, sog'lom ijtimoiy muhit shakllantiriladi.

Davlat grantlari, stipendiyalar va tanlovlar orqali iqtidorli yoshlarni rag'batlantiradi. Mahalla esa ana shunday yoshlarni aniqlash va ularga ko'maklashishda bevosita ishtirok etadi. Fan, sport, san'at va IT yo'nalishlarida qobiliyatli yoshlarni aniqlash, ularni tegishli tanlov va loyihalarga yo'naltirish hamkorlikning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Bu jarayon yoshlar salohiyatini ro'yobga chiqarish bilan birga, mahallaning ijtimoiy faolligini ham oshiradi. Iqtidorli yoshlarning muvaffaqiyati boshqalarga ham motivatsiya bo'ladi.

Davlat va mahalla hamkorligi institutsional jihatdan mustahkam asosga ega bo'lishi zarur. Axborot almashinuvi, monitoring tizimi va natijadorlik mezonlari aniqlashtirilsa, yoshlar bilan ishlash samaradorligi oshadi. Raqamli platformalar va yagona ma'lumotlar bazasi bu jarayonni yanada shaffof va tezkor qiladi.

Shuningdek, mahalla faollarining malakasini oshirish, ularni zamonaviy boshqaruv va kommunikatsiya ko'nikmalariga o'rgatish hamkorlik samaradorligini mustahkamlaydi.

Muhokama. Yoshlarni qo'llab-quvvatlashda davlat va mahalla hamkorligi tizimi amaliy jihatdan o'z samaradorligini ko'rsatmoqda. Biroq mazkur hamkorlikni yanada takomillashtirish, uning institutsional barqarorligini mustahkamlash muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash joizki, davlat tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlar va normativ-huquqiy asoslar qanchalik mukammal bo'lmasin, ularning joylardagi ijrosi mahalla faoliyatiga bevosita bog'liqdir.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, yoshlar muammolarini markazlashgan boshqaruv asosida hal etishdan ko'ra, mahalla darajasida individual yondashuv samaraliroqdir. Chunki mahalla yoshlarning ijtimoiy holati, oilaviy sharoiti va real ehtiyojlarini aniq biladi. Shu bilan birga, ayrim hududlarda axborot yetishmovchiligi, monitoring mexanizmlarining sustligi yoki mahalla faollarining malaka darajasi yetarli emasligi kabi muammolar uchrab turadi. Bu esa davlat va mahalla hamkorligining to'liq natija berishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Shuningdek, yoshlarning o'zlari ham mazkur jarayonning faol ishtirokchisiga aylanishi zarur. Hamkorlik faqat yuqoridan pastga qarab emas, balki yoshlarning tashabbuslari, fikr-mulohazalari va takliflari asosida ham rivojlanishi lozim. Raqamli platformalar, ochiq muloqotlar va jamoatchilik muhokamalari orqali yoshlarning ovozi eshitilishi hamkorlik samaradorligini oshiradi.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat – hamkorlikning barqarorligi va uzluksizligi masalasidir. Davlat dasturlari vaqtinchalik aksiyaga aylanib qolmasligi, balki uzoq muddatli strategik tizim sifatida ishlashi kerak. Mahalla institutining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, yoshlar yetakchilarining malakasini oshirish va rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish ham dolzarb masalalardandir.

Natija. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, davlat va mahalla hamkorligi yoshlar bandligini oshirish, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamni qo'llab-quvvatlash, huquqbuzarliklarning oldini olish hamda iqtidorli yoshlarni aniqlashda muhim natijalar bermoqda. "Yoshlar daftari" tizimi orqali manzilli yordam ko'rsatish, imtiyozli kreditlar va subsidiya dasturlari yoshlarning iqtisodiy faolligini kuchaytirdi.

Natijada:

- yoshlar o'rtasida bandlik darajasi oshdi;
- tadbirkorlik tashabbuslari ko'paydi;
- ijtimoiy muammolarni hal etish tezlashdi;
- ma'naviy-ma'rifiy muhit mustahkamlandi.

Umuman olganda, davlat va mahalla hamkorligi yoshlar siyosatining samarali modeli sifatida shakllanmoqda. Ushbu tizimni yanada takomillashtirish orqali yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish, ularning salohiyatini ro'yobga chiqarish hamda millat kelajagini mustahkamlash mumkin.

Shunday qilib, yoshlarni qo'llab-quvvatlashda davlat va mahalla o'rtasidagi uzviy hamkorlik jamiyat barqarorligi va taraqqiyotining muhim kafolati bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, yoshlarni qo'llab-quvvatlashda davlat va mahalla hamkorligi zamonaviy ijtimoiy siyosatning samarali va natijador modeli sifatida shakllanmoqda. Davlat tomonidan yaratilayotgan huquqiy, moliyaviy va institutsional imkoniyatlar mahalla darajasida aniq ijro mexanizmlari orqali amalga oshirilganda, yoshlar bilan ishlash jarayoni tizimli va manzilli tus oladi.

Mahalla yoshlarning kundalik hayotiga eng yaqin ijtimoiy muhit bo'lib, u yoshlarning real muammolarini aniqlash va tezkor hal etish imkoniyatiga ega. Davlat esa ushbu jarayon uchun zarur sharoit va resurslarni yaratadi. Mazkur uyg'unlik yoshlar bandligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash hamda huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bois davlat va mahalla hamkorligini yanada mustahkamlash, raqamli monitoring tizimlarini joriy etish, mahalla faollarining malakasini oshirish va yoshlarning o'zini ham faol ishtirokchi sifatida jalb etish zarurdir. Ana shundagina yoshlar siyosati barqaror va uzoq muddatli natijalar beradi.

Yoshlar – millat kelajagi. Ularning bilimli, ma'naviy barkamol va iqtisodiy jihatdan mustaqil bo'lib kamol topishi davlat va jamiyatning umumiy mas'uliyatidir. Davlat va mahalla o'rtasidagi uzviy hamkorlik esa ana shu maqsadga erishishning mustahkam tayanchi bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida". – Toshkent, 2016 (o'zgartirish va qo'shimchalar bilan).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Mahalla institutini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qaror. – Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yoshlar bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi farmon va qarorlar to'plami. – Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Yoshlar daftari" tizimini joriy etish va yoshlarni qo'llab-quvvatlash to'g'risidagi qaror. – Toshkent, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
6. Rahimov A. Mahalla – fuqarolik jamiyatining muhim instituti. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
7. Abdug'aniyev O., Qodirova M. Yoshlar siyosati va ijtimoiy boshqaruv asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. Karimova D. Ijtimoiy siyosat va yoshlar bilan ishlash metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.